կեան նստում բակում, ծառերի տակ, փոքրիկ աւազանի մօտ:

Բակի անկիւնում, բարի մի վանդակի մօտ, ճերմակ, երկայն պոչերով աղաւնիներ են ման գալիս: Նրանք ման են գալիս տատանուելով եւ կտուցում են խոր մի լռութիւն:

Ռօման սիւների ետեւ ծաղիկներ են շարուած: Մանիօլինայի հսկայ մի ծառ՝ ծանրօրէն բանտարկուած ու երկնքի պայծառ մի կըտոր ընկած վերի յարկի պատուհանների վըրայ:

Հայոց աշխարհիկ, գարունդ է հասել:
Ահա գեղեցիկ գարուն քո եկել...

Իսկ Հայոց աշխարհում հիմա ձմեռ է:

Մշոյ դաշտի գիւղացին իր փափախի վրայից թափ է տալիս առաջին ձիւնը: Վանքի արեւելեան խուցերից մէկում, փոքրիկ սեղանի առջեւ, նստած է երեւի երիտասարդ մի վարդապետ, գիր ու գիրքը առջեւ, բայց միտքը հեռուն, վաղուց լքած հայրենի երկրում:

Կովը փակել են գոմում: Խնձորենու մերկ ճիւղերը սարսռում են: Բակը ճերմակ է: Ձիւնի վրայ քայլեր են մնացել եւ այնտեղ, ուր ոտքը ծանր է քայլել, կաղմուել է ցեխ եւ ջուր: Իսկ աքլորը յիմարօրէն կանչում է: Լեռները խիստ են, մեծղի եւ բարձրաբերձ: Մամը դուրս է եկել, հաւերին կուտ է տանում: Գլուխը ծածկել է մեծ մի շալով, բերանի վրայ կապոց դրել եւ որովհետեւ ուզում է արագ քայլել՝ տանիքից մի քիչ ձիւն է թափւում:

Վարդապետի նայուածքը կէս մութ խուցում սեւ մոմեր է վառում եւ սիրտը հեծկըլտում է ու երգում:

Ցուրտ-ցուրտ ձմռունք
Բրդան յարձակ հովերէն,
Սպիտակ կարւանք
Իջան լեռանց կողերէն.
Փչեցին պինդ քամիներն,
Հա՛, փչեցին,
Սառով ձիւնով դաշտն ու գձոր զուգեցին,
Վարդն քախուր վատեցաւ,
Ծիծղուն ծաղիկ ծածկեցաւ,
Եւ Հայաստան սուգ մտաւ...

Այնտեղ...

Սուրբ Ղազարի շուրջը մելամաղձոտ աշուն է փայլում: Պատերի վրայ գունատ թէյ-վարդեր են կախուել: Ծաղիկները թառամում են եւ մանիօլայի տերեւները լաց են լինում փոքրիկ աւազանի վրայ:

Աշունը պատուհաններից ներս է մտնում՝ անձայն բոժոժներ կախած ուրուական՝ կանգ է առնում խուցերում, գլուխը սեղմում կրծքերի վրայ եւ սազի երկու թելի վրայ զնգըլնգում:

Վարդապետները շոյում են իրենց մօրուքը եւ յառում մերկ պատին:

Իսկ ինքը Ալիշանը՝ պզտիկ, նիհարուկ այդ ծերունին՝ դուրս է գալիս իր գերեզմանից եւ անհանգիստ ոգու նման թափառում է:

Նախ այդպէս.—

Առաւօտեան ժամը 5-ին, աղամամութին, երբ Լիդօի վրայ դեռ թանձր մշուշ է պառկած եւ Ադրիականը մռնչում է կէս խաւարի մէջ. երբ Լագունայի սիւների վրայ դեռ արցունքոտ լոյսեր են կախուած եւ կամպանիլլէի փշրուած հրեշտակը սառը է փնտռում կաթնագոյն ամպերի ետեւ. երբ արսենալի պահապանը աչքերը ճմռում է եւ նայում ժամացոյցին. երբ Սան Նիկոլօյի մօտ Հնդկաստանից եկած մըրկոտ անգլիական մի նաւ սպասում է լուսաբացին, որպէսզի կարողանայ նաւամատոյց մըտնել՝ Սուրբ Ղազարում հնչում է զանգակը, խուցերը բացւում են եւ վարդապետները, բարակ փիլոններ գցած իրենց ուսերին, քունով լեցուն աչքերով, դանդաղ եւ խստադէմ, շարքով իջնում են եկեղեցի, մի մի մոմ են վառում եւ չոքում են նստարանների վրայ:

Մինչ մութի մէջ վարդապետները շարականներ են երգում, եւ մեծ զանգը ղօղանջում է երեք անգամ, ամպերի հետ հաղորդակցութեան մտնելու համար՝ Հայր Ղեւոնդ Ալիշանը, խոնարհաբար ձեռքերը կրծքին սեղմած, ոսկրոտ ծնկերը գետնին, աղօթում է դռան առջեւ եւ երկրպագում:

Կէս ժամ յետոյ, ճիշդ այն ժամանակ, երբ անգլիական հաստափոր նաւը ճեղքում է ջըրանցքը եւ արեւելքում արեւը կարմիր տօն է կատարում, Ալիշանը, արագ եւ աննշմարելի քայլերով հեռանում է դռան մօտից, դուրս է գալիս պարտէզ եւ փոփորէ աչքերով նայում է աջ եւ նայում է ձախ, ծանր լռութեան մէջ իր ճամբան փնտռելու համար: